

Süleyman Saim Tekcan

Öğr. Gör. Dr. Umut Demirel

Makale Geliş Tarihi: 26.08.2020

Yayına Kabul Tarihi: 29.09.2020

Özet

Süleyman Saim Tekcan, Türk Sanat Eğitimi'nde ve Türk Sanatı'nda birçok yeniliğe imza atmış bir sanatçıdır. Bu çalışmada Süleyman Saim Tekcan'ın sanat hayatı, yapıtları, kurduğu atölyeler ve müze kurma çalışmaları irdelenerek sanatçının Türk Sanatı'na ve Eğitimi'ne katkıları incelenmiştir. Ulusal ve uluslararası literatürde sanatçı hakkında pek çok çalışma yapılmış olmasına rağmen; Süleyman Saim Tekcan, üzerinde daha çok çalışılması gereken bir sanatçımızdır. Süleyman Saim Tekcan, geleneklerinden beslenen ve yetiştiği kültürü çalışmalarına üst üste ekleyerek aktaran bir sanatçıdır. Gerek eserlerinde olsun, gerekse oluşturduğu özgün baskı tekniği, işlediği konular ve oluşturduğu figürler, gerekse de araştırmacı yapısı sanatçıyı diğer sanatçılardan farklı kılar. Ayrıntılı olarak araştırılmayı gerektirir. İşte bu anlayıştan yola çıkılarak, Süleyman Saim Tekcan'ın sanat yaşamı boyunca geçirdiği evreler, yaşam deneyimleri, sanata bakış açısı ve sanatçı duruşu, eserleri üzerinden ele alınmıştır. Bunun yanı sıra sanatçı kurduğu atölyeler ve müze ile ülkede ki müzeciliğin gelişmesine, alışılmış müzecilik anlayışının değişmesine katkıda bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Süleyman Saim Tekcan, Özgün Baskı Tekniği, Linol Baskı, Gravür baskı

SÜLEYMAN SAİM TEKCAN

Abstract

Süleyman Saim Tekcan is an artist who has made many innovations in Turkish Art Education and in Turkish Art. In this study, Süleyman Saim Tekcan's contributions to Turkish Art and education were examined by analyzing his art life, works, workshops which he founded and works of establishing a museum. He is an artist who needs to be studied on more, although many studies have been done about the artist in national and international literature. Süleyman Saim Tekcan is an artist who feeds on his traditions and conveys the culture he grew up in by adding to his work. Both in his works, his original printing technique, his subjects and figures, as well as his investigative structure make the artist different from others. He needs to be researched in detail. Starting from this understanding, Süleyman Saim Tekcan's phases during his life of art, life experiences, his perspective on art and his position as an artist are discussed through his works. In addition to that, the artist has contributed to the changement of ordinary museology perceptive in the country through the workshops and the museum which were founded by him.

Keywords: Süleyman Saim Tekcan, original printing technique, Linol printing, engraving printing

Giriş

Süleyman Saim Tekcan'ın Eserleri Sanat Yaşamı

Süleyman Saim Tekcan, Trabzon'da, 1940 yılında, orta halli bir ailenin oğlu olarak dünyaya gelir. Trabzon'un önemli eğitim kurumlarından olan İskender Paşa İlkokulu'nda 1946-47 öğretim döneminde ilköğretime başlar. Dokuz kardeşin çoğunun sonraki yıllarda eğitimci ve öğretmen olduğu görülür. Tekcan'ın okul müdürü Nafiz Karluk ve sınıf öğretmeni Zihni Kar-san, Tekcan'a örnek olan önemli kişilerdir. Tekcan, ilkokuldan sonra Trabzon Lisesi'nin orta kısmında eğitimine devam eder. Geometri, matematik ve fizik derslerinde başarı gösterir. Karadeniz'in cömert doğasında özgürce yetişmiş olan sanatçı; hem atletik yapısı ve uzun boyu hem de spora olan özel ilgisi ile futbol, basketbol ve voleybol alanlarında başarılı olur. Onun belki de sanatçı olmasına neden olan resimle ilk tanışması ise, bu okulda, resim öğretmenlerinin ona yaptıkları destektir; ki bu destek, hayatını bütünüyle etkiler. Zühtü Ellezoğlu, Kayhan Keskinok, Zerrin Ekiner sanatçıya yön veren bazı öğretmenlerdir. Orta okuldan sonra sanatçı, 1954-55 yılları arasında, öğretmen okulunda eğitimine devam eder. O dönemler öğretmen okulları sanat ve el sanatlarını birlikte ele alan bir eğitim vermektedir. Tekcan da ağırlıklı olarak resim ve müzik derslerine ağırlık verir. 1957-1958 döneminde öğretmen okulunu bitirir. Ancak, liseyi bırakıp Öğretmen Okulu'na devam etmiş olduğundan pişmanlık duymaktadır. Bunun nedeni ise bitirdiği okul nedeniyle Eğitim Enstitüsü dışında başka bir eğitim kurumuna devam etme ihtimali olmamasıdır. Hâlbuki Süleyman Saim, üniversiteye gitmek ve başka alanda eğitimine devam etmek istemektedir. Bu düşüncelerle Eylül ayında liseye kayıt olur ve dışarıdan devam ederek pekiyi derecesi ile liseden mezun olur. Türkiye'de o dönemlerde liseyi pekiyi derece ile bitiren öğrencilere, istedikleri fakültede eğitim şansı verilmektedir. Tekcan maddi olanaksızlıklar yüzünden yatılı eğitim veren Gazi Eğitim Enstitüsü sınavlarına girer ve başarılı olur. (Kotan, 2012: 1-4)

1958-1961 yılları arasında Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nde sanat eğitimini alır. Bu eğitimde Şinasi Barutçu, Hidayet Telli, Refik Ekipman gibi pek çok değerli hocaların dersleri söz konusudur. Arkadaşı Haluk Ongan ile beraber yıllar içerisinde, ilk özgün baskı denemelerini hayata geçirir. Trabzon folklorundan konusunu alan serigraf baskı resimlerini kartpostal haline getirirler ve adı geçen resimlerden bir tanesi Tekel'in ürettiği çay kutusunun kapağını süsler. Aynı dönem iki baskı çalışması da Trabzon Tarihi isimli kitabın kapağında "Anonim" sıfatıyla yer alır.

Tekcan, 1961 yılında ilk görev yeri olarak Artvin'e atanır. Artvin'in yöresel oyunu Atabar'ı linol baskı tekniğini uygulayarak çıkardığı bir dergide ya-

yımlar. Erzurum'a atandığı 1964 yılında ise, yöresel halk danslarının çizimlerini ortaya koyar. Yaptığı bazı çalışmaları İstanbul ve Trabzon'daki bazı dergilerde yayımlar. 1961 yılında başlayan öğretmenlik yaşantısını 1968 yılında İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsü'nde göreve başlayana kadar çeşitli şehirlerde sürdürür. Artvin, Erzurum, Trabzon gibi bölgelerden edindiği birikimleri sanat yaşamı için önemli bir kaynak oluşturur. Sözgelimi horon, 60-70 yılları arasındaki resimlerinin ana temasını oluşturur. Sanatçının fırsatına uzun süre bu coşkulu dans hükmeder; hatta bu dönemin etkisiyle Tekcan'ın figürde yalınlığı ve figürün getirmiş olduğu hareketi, resmi için esas aldığı görülür. Çalışmaları bu süreçte stilize edilmiş figür ağırlıklı sade ve yalın kompozisyonlar olarak ortaya çıkar. Ahşap ve seramik duvar rölyefleri teknikleri de yağlıboya, suluboya, akrilik boya çalışmalarının yanında kullandığı tekniklerdir. 1960'lı yıllar, üretim ve malzeme çeşitliliği ile bütün sanat yaşamına damgasını vuran, sanat kimliğinde önemli yeri olan özgün baskı resmini uyguladığı yıllardır. Almanya'da 1970-1971 yılları arasında baskı grafiği alanında çalışma ve araştırmalar yapar. Bu çalışma ve araştırmalar, O'nun sanat yaşamına ve eğitimciliğine yeni bir boyut kazandırır. Almanya dönüşü, Marmara Atatürk Eğitim Enstitüsü'nde baskı atölyeleri kurar ve gravür, serigrafi, litografi dersleri vermeye başlar. Anadolu'nun çeşitli kurum ve kuruluşlarında gravür, litografi, serigrafi çalışmalarının gerçekleştirilmesi ve atölyelerin kurulmasına destek olur (Vural, 2015: 68-69).

"Özgün baskının virtüözü" unvanıyla anılan Tekcan, uyguladığı zengin teknik içerikle, uluslararası sanat çevrelerince tanınan bir sanatçıdır. Aynı zamanda Türkiye'nin en büyük özgün baskı resim koleksiyonuna sahip bir sanatçıdır. (Benuşur, 2000: 84). Türk sanatındaki pek çok yenilikte de katkısı olan bir sanatçıdır.

İlk baskı atölyelerinin ve Grafik Müzesi'nin kurulmasına; ilk Vakıf Güzel Sanatlar Fakültesi'nin açılmasına, bilgisayar destekli grafik eğitimi uygulamalarının başlatılmasına öncülük ettiği çalışmaları O'nun üretkenliğinin örneklerindendir. Yağlı boya çalışmalarında geleneği modernleştiren üslubu, heykel rölyeflerindeki özgün denemeleri, özellikle baskı tekniklerindeki buluşları birçok yerli ve yabancı yayımlarda konu edilmiştir (Kodaman, 2007: 387).

Köklerinden beslenen ve yetiştirdiği kültürü çalışmalarına aktaran bir sanatçıdır Süleyman Saim Tekcan. Gerek eserlerini oluştururken işlediği konular ve oluşturduğu figürler, gerek oluşturduğu özgün baskı tekniği gerekse de araştırmacı yapısı diğerlerinden farklı kılar sanatçıyı (Kotan, 2012: IV). "Tekcan tekniği" adıyla anılan serigrafiyi (ipek baskı) ve geleneksel Türk el sanatları arasında yer alan hat sanatıyla at figürünü birleştiren gravür

baskılarını, geçmişle geleceği kaynaştıran bir anlayışla gerçekleştirmiştir. Atın özellikle Türk kültüründe oynadığı rolden etkilenilerek üretilen bu eserler, minyatür resimlerde yer alan atlardan yola çıkılarak Riva atlarına dek uzanan bir serüvenin sonucudur (Benuğur, 2000:İİ)

Tekcan, geleneğin sürekliliği noktasında dikkat çeker; ama sanatçıyı evrenselleştiren, yerel bir geleneğe bağlılığı değil, ona eklediği bireysel çoğaltmalardır. Bu da sanatçının üretmeye değil yaratmaya meyleden çabasından kaynaklanmaktadır. Orta Asya'dan Anadolu'ya taşınan "Hayvan üslubu" geleneğini Anadolu uygarlıklarının biçim zenginliği ile harmanlayıp kendine has yorumuyla donatması, onun sanatçı tarzıdır. Proto-Türk kökenli ya da Türklerin de dâhil oldukları toplulukların M.Ö. 3000'den itibaren uyguladığı tasvir sanatı tarzı olarak ayırt edilmeye başlayan hayvan üslubuna Tekcan'ın heykel-rölyef, yağlı boya, baskı olmak üzere üç tekniğinde de kararlılıkla devam ettiği görülmektedir. Stilizasyon, soyutlama, vurgu, anatomiye zorlayan asimetrik hareketler, bükülen kıvrılan figürler, zoomorfik özellikler; münhani, Rumî ve kaligrafi; erken Selçuklu dönemi ve İslam sanatıyla devam eden bu geleneğin hem tanıya götüren verileri, hem de geleneğin içinde modernleşen dinamikleridir Süleyman Saim Tekcan için (Kotan, 2012: 387).

Münhanideki tasarım mantığını tersine çevirmiş olması Tekcan'ın bu geleneğe kazandırdığı en önemli değerlerden biridir. Atlarla ilgili yaptığı çalışmalar, soyutlama ve üsluplaştırma (stilizasyon) ile münhani mantığını da taşır. Bununla birlikte sanatçının, bu anlayışa yeni bir ivme kazandırdığı da görülür. Gelenekte, hayvanın gaga, tırnak, gibi parçaları figür dışında süsleme unsuru olarak ortaya çıkıp yine figür içine başka bir hayvan veya ona ait bir ayrıntı olarak katılır. Sanatçının bu sayede keyfiyetinde, birbirinden bağımsız fakat alakalı değerleri bir araya getirip yeniden tasarlayan yaratıcılık, yeni bir ifade dili kazanır. Tekcan'da figürün içinde figüre ait elemanlar, kompozisyon içinde süsleme unsuru olmakla kalmaz; figürün dışından, figürden ve diğer figürlerden bağımsız kompozisyon elemanları hayvanda ayrıntısal parçalar halini alır (Kotan, 2012: 387).

Siyah ve beyazın egemen olduğu yapıtlar yanında, renk katmanlarının saydam geçişlerini içinde çoğaltan figürsel soyut yorumlara yönelen araştırmalarının da olduğu, bu yönde eserler de ürettiği görülmektedir. Özellikle rengin görsel çekiciliğinden arındırılmış, çarpıcı leke geçişlerini yakalayan tonlamaların ve fırça darbe izlerinin yapıldığı bu uygulamalar, Tekcan'ın üzerinde ayrıcalıklı araştırmalara yöneldiği bir serinin oluşumunu gözler önüne sermektedir. Anadolu uygarlıklarından başlayan konularının, atlar serisine kadar uzandığı görülmektedir. Tekcan'ın yaşamı boyunca eğildiği,

ilgi ile araştırdığı veya baskılara uyguladığı konularda siyah beyaz versiyonlar üzerinde yoğunlaştığı söylenebilir. Sanatçı, çalışmanın tüm aşamalarının izlerinin yakalandığı özgün örneklerin üretiminde farklı görsellikler, ayrımlı varsılıklar yakalamaktadır bu uygulamayla. Dinamik fırça vuruşları ve leke dağılımıyla devingen, lekesel uygulamalar kazandırmaktadır siyah ve beyazın sade, yalın, dingin görselliğine (Şen, 2009: 94-95).

Süleyman Saim Tekcan'ın sanatsal yaşamına Artvin, Erzurum, Trabzon gibi bölgelerde yaşadığı ve edindiği birikimler, önemli bir kaynak oluşturur. 1970'lere dek bu dönemin folklorik değerleri sanatının yegâne dayanağı olur. Sözelimi horon teması 1960-1970 arası resimlerinin temelini oluşturur. Tekcan'ın figürde yalınlığı ve figürün getirdiği hareketli resmi için, bu coşkulu dansı esas aldığı görülür ve bu dans uzun süre sanatçının fırçasına hükmeder. Çalışmaları bu süreçte stilize edilmiş figür ağırlıklı, yalın ve sade kompozisyonlardan meydana gelir. Suluboya, akrilik, yağlıboya çalışmalarının yanında seramik duvar rölyefleri, sıra ahşap çalışmalarından oluşan eserleri de vardır.

1960'lardan başlayarak üretim ve malzeme çeşitliliği ile bütün sanat yaşamına damgasını vuran onun sanat kimliğinde önemli bir yeri olan özgün baskı tekniğini kullanmaya başladığı görülür. Özgün baskı resimdeki yoğun çalışmaları ve 70'lerdeki resimlerinde içerik değişimi, ön plana çıkmaya başlar. 70-71 yılları arasında Almanya'da baskı grafiği üzerine yaptığı çalışmalar, O'nun sanat yaşamına ve eğitimciliğine yeni bir boyut kazandırır. Marmara Atatürk Eğitim Enstitüsü'nde Almanya dönüşü baskı atölyeleri kurar ve serigrafi, gravür, litografi dersleri vermeye başlar. Anadolu'nun çeşitli kurum ve kuruluşlarında serigrafi, litografi, ve gravür çalışmalarının gerçekleştirilmesi için atölyeler kurulmasına yardımcı olur Süleyman Saim Tekcan (Vural, 2015: 68-69).

Betimlemelerinde doğalcı olmanın ötesinde eserlerinde plastik farklılıklar, çeşitlemeler arayan sanatçı, at figürlerinin yanında Osmanlı dönemine ait, eski paraları, mühürleri, eski yazıyı ve tuğraları da kullanmıştır. Biçimler oluşturmada izlenimlerinden yararlanır. Çalışmalarından "Atlar ve Hatlar" serisinde, at figürlerinin yanında, Osmanlı kaligrafi örneklerinden de yararlandığı görülür (Kassap, 2010: 64).

Anadolu'nun yüzyıllarca geçmişine kadar uzanan zengin, tarihî birikiminden ve kültüründen yararlanan Süleyman Saim Tekcan, çağdaş teknik ile sanatın özünü bireysel sanatçı duyarlılığıyla harmanlayarak serigrafi (ipek baskı) tekniğine üst düzey bir estetik kazandırmıştır. Hitit güneş kursları, at, geyik, gibi kaligrafik öğeleri ve minyatür gibi tarihî konuları ele alan çalışmalar yapar (Demir, 2019: 66). İnsanlık tarihi kadar eski olan resmin

bir yüzey sorunu olma durumu görülmektedir. Bugüne kadar resim yüzeyi defalarca deforme edilmiş, kesilmiş ve hatta kimi zaman tamamen terk edilmiştir. Çağımızda resim sanatı hala açık bir deney alanı olarak karşımıza çıkmaktadır (Saray, 2007 Akt: Çevik, 2018: 113).

Görsel 1. Süleyman Saim Tekcan, *Atlar*, 1987 Elek Baskı¹ 80cm x 90 cm

Çocukluğundan itibaren tutkuyla gözlemlediği ve defalarca çizdiği atların Süleyman Saim Tekcan'ın resimlerinde yer almaya başlaması, 1980'li yılların sonuna denk gelir. Özünü yaşam sevinci, yaşama özlem ve bağlılık oluşturur. Daha renkli, daha dokulu, zarif ve hareketli biçimlerin egemenliği hissedilir bu seride diğerlerine göre. Sanatçının Riva'da bir kır evine sahip olduğu yıl 1990 yılıdır. Evin çevresinde geniş çayırarda at yetiştirilmektedir. Hareket halindeki atların gözlemlenmesine dayanan çok sayıda desen bu dönemin ürünleridir. 1990'dan günümüze Süleyman Saim Tekcan'ın baskı ve yağlı boya çalışmalarında, hatta heykel ve kabartma çalışmalarında at imgesi, bazen tek başına, ama çoğu zaman bir doku etkisi yaratan eski yazıların eşliğinde yer bulur. At biçimleriyle beraber yazının baskılarda bulunmasının nedeni, Tekcan'ın kendi ifadesiyle, yazının Osmanlı evinde asılı bir görsel nesne olarak yer almış olmasından kaynaklanır. Osmanlı top-

¹ <http://www.suleymansaimtekcan.com/pPages/pArtist.aspx?palD=355§ion=130&lang=TR&bh-cp=1&periodID=204&pageNo=0&exhID=0> siteye ulaşım tarihi: 17.07.2020

lumsal yaşamında yazı, yalnızca ev içlerinde değil, kentlerde, cami, çeşme, sebil gibi mimari yapıtların iç ve dış yüzeylerinde, mezar taşlarında görülür. Toplum içinde özgün baskının yaygınlaşması konusuyla ilgilenen sanatçı, geçmişteki bu alışkanlıktan yararlanabileceğini düşünmüştür. Riva'daki çayırarda gözlemlediği atların alımlı vücutlarını ve zarif hareketlerini yapıtlarına taşıırken diğer yandan bu efsanevi hayvanın Türk insanının yaşamında üstlendiği rolü düşünür. Semra Germaner,² Artess Çamlıca Sanatevi, özgün baskı resim ve Riva atları, Süleyman Saim Tekcan adının karşılığı olan üç unsur olarak arka arkaya hiç düşünmeden sıralanabilir. Sanatçı, doğanın kusursuz yarattığı olan atı konu olarak alarak ona düşün dünyasının gizemini yüklerken doğa-sanatçı ikilisinin birlikte neler başarabileceğine bir kez daha tanıklık etmemizi sağlar. Sınırları içerisinde malzeme-coşku, araç, tinsellik gibi olguları farklı dünyaların atmosferinde soluruz. Ana tema atlar olan rölyeflerin ve heykellerin boşluklarına küfi yazılar eklenmiştir. Boşlukları kaplayan yazılar, bazen bir yazıt şeklinde kartuşlar içerisindeki bazen de serbest bırakılarak boşlukta dolaşan ritimlere dönüştürülürken ana tema atlardan oluşur. Farklı malzeme ve farklı anlatımlar içerisinde çeşitli dönemlerde sanatçının bu bütünleşmeyi kullanmayı başardığı görülür. Bu yaklaşımıyla sanatçı, gerek öz gerekse biçim olarak tarihî notaları ustalıklı kullanabilme becerisi gösterir. Bronza dökülmüş rölyef örnekleri ise, daha önce serigrafi ve gravür örneklerinde, ortak bir imgenin farklı malzeme denemeleri içerisinde aldığı görüntüler sanatçının sanatına kattığı zenginliğe örnek olarak gösterilebilir (Şener³, 2011:8).

Görsel 2. Süleyman Saim Tekcan, *Atlar*, 2011 Gravür baskı 53 x 78 cm

² <http://www.suleymansaimtekcan.com/Mart 2006 S.2>

³ <http://www.suleymansaimtekcan.com/pPages/pArtist.aspx?palD=355§ion=550&lang=TR&bh-cp=1&periodID=&pageNo=8&exhID=0>

Özgün Baskı Resmi Tanıtması ve Yaygınlaştırması

İnsanların bilgiye olan gereksinimleri, teknik bilgi seviyesi ve tecrübesi, organize olma yetenekleri, hazır bilgiyi yeni formlara adebte edebilme kabiliyeti ile ekonomik olarak yapılabilirlik vb. unsurlar, baskı tekniklerindeki değişimi açıklamaktadır. Gutenberg'in 1450'de değişebilen metal harflerle baskıya imkan veren yüksek baskı tekniği, 1800'lerde buhar gücüyle çalışan baskı makineleri, 1900'lerin başında seri ve kaliteli baskıya imkân veren baskı tekniklerinin geliştirilmesi ve son olarak 2000'li yıllara girerken dijital baskı tekniklerinin gelişmesi baskı sanatlarının yeni bir boyuta taşınmasına neden olmuştur (Kilgour, 1998, Akt: Tunçel, 2020: 308). Kutsal metinlerin, önemli belgelerin ve sanat eserlerinin çoğaltılmasında tarihi süreç içerisinde kullanılan özgün baskı resim teknikleri, her çağda plastik sanatlar üzerinde etki göstermiştir. Özgün baskı resim günümüz grafik sanatkarının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Özgün bir fikir taşıyan grafik ürünlerinin geniş kitlelere ulaştırılması sanat eserinin görsel ve estetik değerini yitirmeden çoğaltılmasında özgün baskı resmin önemli bir rol oynadığı görülmektedir (Uçar, 2017, Akt: Tunçel, 2019: 2).

Süleyman Saim Tekcan Türkiye'de özgün baskı resmin tanınması anlaşılması ve alışılması konusunda çaba sarf eden birkaç isimden biridir. Bu sanat dalında yakaladığı özgün sanat anlayışı ile ayrıcalıklı bir yere sahiptir bu birkaç sanatçı arasında. Bunun yanı sıra Mimar Sinan Üniversitesi Özgün Baskı Atölyesi'nin kurulması ve gelişmesine katkıları ile ön plana çıkar. Kurduğu özel özgün baskı atölyesinde ürettiği özgün baskılarının yanında bütün sanatçılara açık bir sanat ortamının hazırlanmasında gösterdiği çabalarla da önemli atılımların yapılmasına öncülük eder sanatçı. Başka bir söyleyişle yaşamını sanata ve özellikle de özgün baskı sanatının gelişmesine ve yaygınlaşmasına adan (Şen, 2009:93).

Özellikle gravür ve serigrafi alanındaki deneme ve araştırma çalışmaları 1980'li yıllara kadar devam eder. 1980'li yılların başına kadar sepya ağırlıklı gravür çalışmalarına devam eder. Sepya ağırlıklı, içeriği soyut denemelerden oluşan gravür çalışmalarına 1993 yılına kadar devam eder. 1985 yılında profesörlük unvanını alarak Grafik Ana Sanat Dalı Başkanlığı'na getirilir. Tekcan grafik eğitimini bilgisayar destekli olarak başlatır. Sanatçı, "Tekcan Tekniği" adıyla anılan ve dünya sanat literatüründe de yer alan yeni bir tekniğin doğuşunu sağlar. Sarajevo Sanat Akademisi'nde özgün baskı resim alanındaki çalışmalarını ve kullandığı teknikleri tanıtmak üzere misafir öğretim üyesi olarak, Yugoslavya'ya 1987 yılında davet edilmiştir (Benuşur, 2000: 87-92).

1963 yılında Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi'nde Devlet

matbaasından bir taş baskı presi alınarak taş baskı çalışmaları yapılmaya başlanır, Baskı atölyesi donanımının hızlı gelişmesi Süleyman Saim Tekcan'ın okula gelmesi ile olmuştur. Hazırlıklar yapılmış, gravür için taşlar alınmıştır. Bu dönem, baskı donanımını ve olanaklarını Süleyman Saim Tekcan'ın sağlaması ile çok renkli baskıların uygulandığı bir dönem olmuş ve atölyenin tam olarak kurulumu tamamlamıştır (Toprak, 2009:79). Mimar Sinan Üniversitesi'nde Grafik Bölümü'nde serigrafi atölyesini 1976'da kurar. Tekcan'ın 80'lere dek süren yoğun eğitimciliği, üretiminde belirleyici bir dönem görmemize olanak sunmuştur ve bu eğitimcilik, Türkiye için önemli bir örnek teşkil eder. Hemen hemen tüm dönemlerinde gördüğümüz öz, bu dönemde de hâkimdir (Vural, 2015: 74).

Tekcan, 1968 yılına kadar Anadolu'nun çeşitli il ve ilçelerinde görev alır. Trabzon İlköğretim Okulu'ndaki görevinden aynı yıl ayrılarak İstanbul'da Atatürk Eğitim Enstitüsü'nde bir grafik atölyesi kurar. Özgün baskı resim alanındaki yoğun çalışmalarına 1970'li yıllardan başlayarak 1970-71 yılları arasında burslu olarak Almanya'ya gider Tekcan. Özgün baskı resim tekniklerini ve öğretim yöntemlerini araştırmak üzere Münih Akademisi'ne gider. Gravür, litografi ve serigrafi alanında oldukça geniş bir bilgi birikimine sahip olur ve yaptığı araştırmaları bir rapor halinde Milli Eğitim Bakanlığı'na sunar Almanya dönüşünde. Milli Eğitim Bakanlığı, hazırladığı rapor üzerine, baskı atölyeleri kurulması için Tekcan'ı görevlendirir (Benuşur, 2000: 10-11).

Yeditepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nin 1996 yılında Büyükdada'da kurulması ile eş zamanlı kurulan baskı atölyesi, Süleyman Saim Tekcan'ın kurucu dekanlığı döneminde kendisi tarafından gerçekleştirilmiştir. Üniversite daha sonra Kayışdağı yerleşkesine geçmiş; burada üniversitenin mekânları daha belirgin hale gelmiştir. Baskı atölyesi geliştirilmiş, gravür, litografi ve serigrafi olmak üzere üç farklı atölyede baskı çalışmaları Güzel Sanatlar Fakültesi içerisinde etkin olarak kullanılmaya başlanmıştır. (Toprak, 2009: 94).

2008 öğretim yılında açılan Işık Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Süleyman Saim Tekcan tarafından kurulmuştur. Kurucu dekan olması, oluşturulan baskı atölyesinin de en iyi şartlar altında olmasına imkan vermiştir. 2008-2009 eğitim öğretim yılının ikinci yarısında başlayan Özgün Baskı Resim Dersi, Grafik Bölümü öğrencilerine verilmektedir (Toprak, 2009:92).

Birçok sanat eğitimi veren yüksekokulda olduğu gibi, İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nde Süleyman Saim Tekcan'ın kurduğu "Grafik Bölümü Özgün Baskı Atölyesi" günümüzde Mimar Sinan Üniversitesi'nde varlığına etkin olarak devam etmektedir. Özgün Baskı Resim Atölyesi, Grafik Bölümü'ne bağlı olup, Batı'da ve Doğu'da gözlenen aynı alandaki gelişmiş

örnekleri aratmayacak bir yapı ortaya koymakta ve bütün sanatsal baskı tekniklerinin olanaklarına sahiptir (Dönmez, 2008: 24). İstanbul Atatürk Eğitim Fakültesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi ve kendine ait Çamlıca Sanatevi Özgün Baskı Resim Atölyelerini kurmuş olmasıyla Süleyman Saim Tekcan, özgün baskı resim sanatımızda önemli bir yere sahiptir (Dönmez, 2008: 81).

Süleyman Saim Tekcan, 1997 yılından itibaren birçok ülkedeki (İtalya, Çin, İngiltere, İsviçre, Norveç, Yugoslavya) bienal ve sergilere özgün baskı resim işleriyle katılır. Özgün baskı resimlerinin yanında, 1984'te yağlı boya resim çalışmalarına da başlar. 1986 yılında profesörlük unvanı alır ve bir yıl sonra Yugoslavya'da özgün baskıdaki yeni buluşlarını ve tekniklerini tanıtmak üzere, misafir öğretim üyesi olarak görev yapar. 1997 yılında Yeditepe Üniversitesi'nin kuruluşunda bulunur. Güzel sanatlar Fakültesi'nin kurucu dekanlığını yapar. Çok geniş öğretim kadrosuyla çağdaş sanat eğitimine örnek nitelikteki programı uygulama imkânı bulur. Işık Üniversitesi'nin 2007 yılında teklif ettiği projeye olumlu cevap vererek eğitimci kimliğini yeniden ön plana çıkarır. Çok kısa zamanda büyük isimleri Maslak Kampüsü'nde toplamayı başaran sanatçı, Güzel Sanatlar Fakültesi kurucu dekanlığını hayata geçirir. Hem eğitimci, hem de yönetici olarak üç yıl boyunca tek bir gün izin kullanmadan görevini yerine getirir (Kotan, 2012: 11-14). Çamlıca Sanatevi'nden Artess'e, Artess'den İMOGA'ya uzanan özel baskı resim atölyeleri, bugüne kadar birçok sanatçıya ev sahipliği yaparak çalışmalarına olanak verdiği gibi, baskı resim çalışan sanatçıların baskı resim sanatının gelişmesine ve tanınmasına olanak sağlayan sanatçı Süleyman Saim Tekcan'dır. Bu atölyeler sanatçılara baskı resim çalışmalarını yapma olanağı sağladığı gibi, eserlerin düzenli olarak sergilenmesini ve dolayısıyla eserlerin sanatseverlerle buluşmasını sağlamaktadır. Artess, Çamlıca Sanatevi'nin bir uzantısı olarak hem özgün baskı resim üretiminin yapıldığı hem de bu ürünlerin saklanıp sergilendiği bir "Müze" haline dönüştürme amacıyla İstanbul Grafik Sanatlar Müzesi kurulmuştur. Bu sebeple İMOGA, Artess Çamlıca Sanat Evi'ne göre daha geniş ve kapsamlı bir göreve sahip olmuştur. Sergileme alanı olarak tasarlanan 1100 m2'lik alanda müze koleksiyonuna ait eserlerin dönüşümlü olarak sergilenmesinin yanında, koleksiyon dışında kalan eserlerin de sergilenmesine olanak verilmektedir (Kotan, 2012: 102). Süleyman Saim Tekcan, Çamlıca'ya ilk özgün baskı atölyesini açar. Bu atölye, Türkiye'nin pek çok sanatçısına ev sahipliği yapar ve ülkenin en büyük özgün baskı üretimlerinin yapıldığı önemli bir yer haline dönüşür. Özgün baskı için gereken presleri ülkede bulmak olanaksızdır. Yurt dışından getirilmesi de çok zordur. Böyle olmasına rağmen yurtdışındaki baskı makinelerini aratmayacak presler yapmıştır. Tekcan, pres makinelerinin projelerini çizmiş, dökümünü takip etmiş ve

montajlarında çalışmıştır (Vural, 2015: 72-73).

1974 yılında Süleyman Saim Tekcan İstanbul'da küçük bir yer edinerek kendi sanatsal üretimini yapabilmek için ilk kişisel özgün baskı resim atölyesini oluşturur. Kurum ve devlet matbaalarındaki eski presleri tamir ettirerek, prototip modeller çizerek ustalar ile beraber çalışıp günün şartlarına göre uygun denilebilecek bir atölye ortaya çıkarır. Süleyman Saim Tekcan, 1982 yılında tüm bu uğraşların sonucunda atölye mekânını biraz daha genişleterek, uluslararası boyutta "sanatevi" oluşturma gayreti içerisinde bulunur. Sanatevi, 1984 yılında hizmete açılmış ve o dönemin koşullarında ipek baskı (serigrafi) ve gravür gibi baskı tekniklerinin tümünü içeren modern bir baskı atölyesi olan "ARTESS Çamlıca Sanatevi" oluşturulmuştur. ARTESS'le ülkemize pek çok yeni sanatsever ve özgün baskı sanatçısı kazandırılmıştır. ARTESS, Çamlıca Sanatevi. Ülkemizde Çağdaş Özgün Baskı resim Müzesi'nin kuruluşunda da öncü olmuş ve uluslararası düzeydeki üretimi ile bu müzenin temellerini meydana getirmiştir. (Yalçın, 2012:91). Süleyman Saim Tekcan, kurduğu atölyeyi diğer sanatçıların da kullanımına sunma isteğindedir. Sanatçılarımızın özgün baskı resim aracılığıyla üretimlerinin hem nicelik hem de nitelik olarak sanatsal anlamda yeni tatlar kazanacağını düşünür. Nurullah Berk bu sayede atölyede çalışma olanağı bulan ilk sanatçıdır. Mehmet Güler, Ali Teoman Germaner, Züftü Müridoğlu, Nedim Günsür, Mehmet Pesen, Emin Barın, Avni Arbaş, Veysel Erüdtün, Cihat Burak, Elif Naci, Neşet Günal, Ferruh Başağa, Gündüz Gölönü daha sonraki yıllarda atölyede baskı resim üretmiş sanatçılara örnektir. İstanbul Kuyubaşı'ndaki bu küçük mekânda atölye çalışmalarını Süleyman Saim Tekcan, 1974 yılından 1977 yılına kadar sürdürmüştür, atölyenin imkânlarını genişletmek amacıyla daha büyük bir mekân edinerek atölyeyi bu mekâna taşımıştır. Bu çabalarının sonucunda 1982 yılında atölye mekânını daha da genişleterek uluslararası bir "sanatevi" kurma çalışmalarının içerisine girmiştir. 1984 yılında hizmete açılan sanatevi, o dönemin koşullarında elek baskı (serigrafi) ve gravür gibi baskı tekniklerinin tamamını içeren ve modern bir baskıresim atölyesinde bulunması gereken bütün olanaklara sahip "ARTESS Çamlıca Sanatevi" adını almıştır. Atölyede zamanla 60'dan fazla sanatçı çalışma fırsatı bulmuş, 500'den fazla farklı özgün baskıresim ortaya çıkmıştır (Kotan, 2012: 89-91). Atölyede ki çalışmalarına karşılık sanatçılar, belli bir bedel ödemek yerine, A.B.D.'deki baskı kuruluşlarında uygulanan sistem gibi kabul gören ressam ve heykeltıraşların baskılarından bir bölümünü atölyeye verirler.

Tekcan'ın baskıya olan bağlılığı, sırf yaratma sürecinden keyif almasından dolayı değil, aynı zamanda ekonomik, politik ve pratik anlamda ülkesini geliştirmeye yardımcı olma isteğinden dolayı da sanatçılar arasında fikir

alışverişi yaptığı bir merkez konumuna gelir. Zamanla burası, Amerika ve Avrupa'daki baskı merkezlerinde görülen bir anlayış ile sanatçıların bir araya geldiği, sanat hakkında konuşulup, tartışılan ve aynı zamanda da üretim yapılan bir mekân olur. Günümüzde ise tümüyle amaca yönelik olarak inşa edilen özel bir binaya taşınan Artess Özgün Baskı Atölyesi, 2004 baharından bu yana, oluşumuna olanak sağladığı daha kapsamlı bir kurumsal yapının çatısı altında üretimine devam ediyor. Ve atölye, otuz yılın deneyimi, eser ve tecrübe birikimi ile yeni bir boyutta tekrar inşa edilmiştir.⁴

İMOGA

İstanbul Grafik Sanatlar Müzesi (İMOGA), baskı sanatları eserleri barındırması bakımından müze alanında ilk müzedir. Baskı üzerine kurulmuş olan atölye, bir müze konumuna getirilmiş, ulusal düzeyde hizmet vermektedir. İMOGA, Anadolu yakasında, Acıbadem ile Göztepe arasında, yine Çamlıca tepesinin eteklerinde konumlanan bir muhitte, gelişmekte olan Ünalın mevkisinde sunum ve ana üretim binası olarak yapılmıştır. 2000 m2 kapalı alana sahip binanın çeşitli etkinlik ve amaçlara hizmet etmek üzere kurgulanmış altı katı bulunuyor. Giriş ve altındaki iki kat ile beraber toplam 1100 m2 sergileme alanı olarak tasarlanan bölümde, sürekli koleksiyondaki eserler dönüşümlü olarak sanatseverlere sunuluyor. Binanın birinci katında Artess, Süleyman Saim Tekcan Özgünbaskı Atölyesi, üretim ve çalışmalarını sürdürmeye devam ediyor. İkinci katta Heykeltıraş Ali Teoman Germaner'in heykel atölyesi, sanatseverleri karşılıyor. Binanın en üst katında ise, müzenin kapsamlı sanatsal etkinliklerine ev sahipliği yapacak çok amaçlı bir salon bulunmakta.

Dünyadaki karşılığı ile gerçek anlamda bir müze kimliğine yaklaşılmaması amacıyla mekânda, görsel sanatların yanı sıra, sanatın çeşitli alanlarındaki üretimler için de imkân yaratılıyor. İMOGA bünyesinde yine dünya standartlarında bir eser arşiv sistemi bulunuyor. Tüm envanterin dijital ortamda belgelendiği sistem, yakın gelecekte sanal ortamda da hayata geçecek olan müze sitesinin altyapısını oluşturuyor. Ayrıca, müzenin gerektirdiği yan fonksiyonlar olan çerçeve atölyesi ve fotoğraf stüdyosu da binanın içinde bulunan diğer gereksinimler arasındadır. Yönetim ofisleri, toplantı bölümü ve grafik tasarım ofisinin konumlandığı çatı katı ile müzenin mekânları tamamlanıyor. Tüm katlarda bulunan birer stüdyo daire ise, atölyede çalışmak üzere gelen yabancı sanatçıların, bina içinde misafir edilmelerine olanak sağlıyor. Böylece üretilen eserlerin uluslararası sanat alanında gördüğü kabul ve atölyenin olanaklarının uluslararası boyutta

sanatçılara açılmış olması, İMOGA'yı dünya boyutunda konumlanan bir kurum statüsüne taşıyor.

Yalnızca eser deposu olarak kullanılmayan üretim de yapılan müzede sergilenen eserlerin yanında üretim yapılan mekan olma özelliği de bulunmaktadır. Sanat adına çeşitli etkinliklere ve daima üretime ev sahipliği yapıyor (Çelik, 2012: 33-34).

İMOGA, çağdaş özgün baskı resim sanatı alanına öncü bir etkisi olan, eğitici ve yenilikçi sanatçı kimliği ile Süleyman Saim Tekcan'ın 1974 yılında kurulan özgün baskı resim atölyesinin ulaştığı son noktadır. Türk ve dünya baskı resim sanatına, üretim ve eğitimi adına katkı verilmesi hedeflenmiştir. İMOGA, gelecek vizyonu oluşturmada kültür ve sanatın, insanlığın iletişimini sağlamada çok önemli bir araç olduğu fikrini benimsemiş ve bunun gelişmesini amaçlamıştır. Baskı resimle tanışmamış önemli sanatçıların, bu teknikle tanışarak üretim aşamasında önünün açılması, sanatın yaygınlaşması adına sanat izleyicisinin farklı beğenilerine cevap verebilecek çeşitlilik ve boyutta sanat eserinin üretilebileceği olanakların oluşturulması kurumun amaçları arasında bulunmaktadır. Kısa sürede oluşturduğu tüm teknik imkânları, özgün baskı resimde ulaştığı üstün bilgi ve tecrübesi ile birlikte sanatçıların katılım ve üretimine sunmuştur Tekcan. İMOGA, çeşitli etkinlik ve amaçlara hizmet etmek için kurgulanmış 2000 metrekarelik kapalı alandan ve altı kattan oluşmaktadır. Giriş ve altındaki iki kat ile birlikte 1100 metre karelik toplam sergileme alanı olarak tasarlanan kısımda devamlı koleksiyondaki eserler değişimli olarak sergilenmektedir. Sergileme alanının en alt katı 2008 yılı itibarı ile Ekslibris müzesine dönüşmüş ve bu bölümde I. ve II. Uluslararası Ekslibris Yarışması'nda sergileme alanı 70'e yakın eser sürekli sergide olmaktadır. Kutularda 10.000'e yakın ekslibris, sanatseverleri beklemektedir. Süleyman Saim Tekcan Özgün Baskı Atölyesi, binanın birinci katında yer almaktadır. Bu atölyede sanatçı üretim ve çalışmalarını sürdürmektedir. Dört adet farklı ebatlarda serigrafi makinası, iki adet gravür presi ile her türlü donanımı içerisinde barındıran baskı resim atölyesinde ayrı bir alanda pozlama yapılabilecek karanlık oda ile asit odası, atölye içerisinde yer almaktadır. Ali Teoman Germaner Atölyesi, müzenin ikinci katında bulunmaktadır ve bu atölyede çalışmalar devam etmektedir. Kapsamlı sanatsal etkinliklere ev sahipliği yapacak çok amaçlı bir salon, binanın en üst katında bulunmaktadır. İki adet gravür presi bulunan bu kat sergi salonu ve kafeterya olarak da kullanılmaktadır. Müzenin bu katında kişisel sergiler gerçekleştirildiği gibi, bugüne kadar birçok uluslararası sergiye de ev sahipliği yapmıştır (Toprak, 2009:121). Süleyman Saim Tekcan'a ait ARTESS Özgün Baskı Atölyesi'nde, yabancı ve Türk sanatçıların gravür, elek baskı, yüksek baskı ve taşbaskı tekniklerinde eserler üretebilecekleri

⁴ <https://imoga.org/pages/tarihce-history> 17.07.2020

imkânlar dâhilinde İMOGA'da özgün baskı resim çalışmaları yapılmaktadır. Bu atölye çağdaş bir teknik donanıma sahip, dünya standartlarında bir serigrafi (elek baskı) uygulayabilme olanağı sunmaktadır. Yabancı sanatçılar ile kurduğu uluslararası ilişkilerle Türk özgün baskı resim sanatını, özgün baskı resim sanatımızı daha çağdaş bir ortamda tanıtmaya ve paylaşma olanağı sağladığını söylemek mümkündür. İMOGA bu sayede ellinin üzerinde Türk ve yabancı sanatçının ürettiği bini aşkın eserle otuzun üzerinde sanatçının bağış ve satın alma yolu ile koleksiyona katılan iki yüzün üzerinde eser ile dünyanın sayılı özgün baskı resim koleksiyonuna sahip olabilmıştır (Dönmez, 2008: 64).

Görsel 3. İmoga dış görünüş

Görsel 4. İmoga iç görünüş

Görsel 5. İmoga iç görünüş

Sonuç

Türk Baskı Resim sanatına getirdiği teknikler ve kendine has çalışmalarıyla, sergilediği sanatçı duruşu, ürettiği eserler ve yetiştirdiği öğrencilerle sanat ve eğitim camiasının örnek alması gereken önemli sanatçı-eğitimcilerimizden bir tanesidir Süleyman Saim Tekcan. Doğup büyüdüğü topraklar, yetiştiği kültürün izlerini barındırmaktadır. Süleyman Saim Tekcan'ın yorumuyla köklerinden aldığı geleneksel Türk sanatı, modern bir biçime dönüşmekle birlikte Türk sanatının izlerini de taşımaktadır. Eserleri geleneksel kültürden besleniyor olsa da Süleyman Saim Tekcan geleneksel kurallardan sıyrılarak çağdaş bakış açısı ve kendine hastavriyleyeniden biçimlemeyi becerebilmiştir. İçinden geldiği kültürü kendine ait özelliklerle yeniden yorumlayabilmiş, kendine has bir sanat anlayışı ile eserler üretebilmiştir. Yalnızca üniversite bünyesinde kurduğu atölyelerde değil, aynı zamanda kendine ait atölyelerle de birçok ulusal ve uluslararası sanatçıyı bir araya getirmiş ve onlara da çalışma imkanı sağlamıştır. Sanatçıda, kurduğu bu atölyelerde üretilen eserlerden ilham alarak bir müze kurma isteği uyanmış ve sanatçı bu arzusunu, 1974 Kuyubaşı'ndaki ilk özgün baskı atölyesinden, 1974 de Söğütlüçeşme ve 1987 de Artess Çamlıca Sanatevi'nden sonra 2004 yılında açtığı uluslararası standartlardaki İmoga Müzesi ile gerçekleştirmiştir. Baskı müzesi, müzeciliğe farklı bir bakış açısı getiren ilk müze olmuştur. Bu müze, sadece sanat eserlerinin saklanıp sergilendiği bir yer değil, sürekli aktif olan, ulusal ve uluslararası birçok etkinliğin düzenlendiği sanat eğitimi veren bir kurum olarak da çalışmalarına devam etmektedir.

Kaynakça

Benuşur, Ş. (2000). Plastik Sanatlarda At Figürüne Genel Bir Bakış ve Süleyman Saim Tekcan'ın "Riva Atları'nın" Özgün Baskı resimlerle Yorumu, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Çelik, Ş. (2012). Türkiye'de Özel Müzecilik ve Baskı Müzesi, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Çevik, N. (2018). Disiplinler Arası Etkileşimler Kapsamında Alternatif Malzemeler Ve Seramik-Baskı Resim Yakınlaşmaları Üzerine Bireysel Uygulamalar. Gazi üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat ve Tasarım Dergisi, Aralık, 111-133

Demir, H. (2019). Baskı Resim Grafik Tasarım İlişkisi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Dönmez, İ. (2008). Türk Baskı Resminin Gelişim Sürecine Katkısı Olan Kurum ve Sanatçılar, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Kassap, S.(2010). Günümüz Özgün Baskı Sanatında İfade Biçimleri, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Kodaman, M.(2007). " Türk Sanatında Bir "İSLAHATÇI" Süleyman Saim Tekcan'ın Yapıtını Tekrar Okumak ". Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları Volume 2/3 Summer 386-391

Kotan, Ç. (2012). Süleyman Saim Tekcan yaşamı ve sanatı, Yüksek Lisan Tezi, Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Şen, E. (2009). Trabzon Yöresi Sanatçılarının (RESSAMLARIN) Çağdaş Türk Resmindeki Yeri ve Sanat Eğitimine Katkıları, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya

Toprak, E. (2009). Türkiye'de Özgün Baskı Resim Sanatı'nın Gelişimini Etkileyen Önemli Kurumlar, Yüksek Lisan Tezi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.

Tunçel, O. (2019). "Dijital Çağda Baskı Teknolojileri", Gazi üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat ve Tasarım Dergisi, Haziran, 361-377

Tunçel, O. (2020). "İlk Kitap Formu: Eski Mezopotamya'nın Kil Tabletleri", Gazi üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat ve Tasarım Dergisi, Issue 25, 305 - 321

Vural, H. (2015). Türk Resiminde Süleyman Saim Tekcan ve Riva Atlarının Sanat Eğitimine Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara

Yalçın, S. (2012). Sanayi Devriminden Günümüze Özgün Baskı Resim Sanatının Önemi ve Yükseköğretimde Özgün Baskı Resmin Sanat Eğitiminin Sosyo-Kültürel Yansıma Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

İnternet Kaynakları

İnternet: Germaner, S. (2006) Süleyman Saim Tekcan Retrospektifi <http://www.suleymansaimtekcan.com>

İnternet: Şener, D. (2009) Bronz Atlar – I www.suleymansaimtekcan.com

İnternet: Şener, D.(2011) Süleyman Saim Tekcan Retrospektifi, <http://www.suleymansaimtekcan.com/pPages/pArtist.aspx?palD=355§ion=550&lang=TR&bhçp=1&periodID=&pageNo=8&exhID=0> Erişim: 17.07.2020

İnternet: <https://imoga.org/pages/tarihce-history>

Görsel Kaynakları

Görsel 1. <https://imoga.org/pages/about-us-I> Erişim: 17.07.2020

Görsel 2 <https://imoga.org/pages/about-us-I> Erişim: 17.07.2020

Görsel 3 . <https://imoga.org/pages/about-us-I> Erişim: 17.07.2020

Görsel 4 <https://imoga.org/pages/about-us-I> Erişim: 17.07.2020

Görsel 5. <https://imoga.org/pages/about-us-I> Erişim: 17.07.2020